

Rafał Wójcicki

Stowarzyszenie „Towarzystwo Ponad Podziałami”

ORCID: 0000-0002-0270-2298

kancelaria@kanonista.org

Sposoby ustalenia ojcostwa dziecka pozamałżeńskiego

Wstęp

Spośród wielu kwestii prawnych ostatnimi laty na czoło wysuwa się kwestia ustalenia ojcostwa, z uwagi na fakt, że potencjalni ojcowie nie przyznają się do swoich poczętych lub już narodzonych dzieci. W wielu związkach nieformalnych podejmowane jest nieodpowiedzialne współżycie seksualne. Jest oczywistym, że konsekwencje powinny ponosić obie strony, ale nie zawsze tak jest. Przełom lat 80. i 90. XX wieku przyczynił się znacząco do przemian społeczno-ustrojowych, a w konsekwencji spowodowało wzrost urodzeń dzieci pozamałżeńskich wśród wszystkich urodzeń żywych. Co czwarte dziecko w Polsce nie pochodzi z małżeństwa rodziców¹.

Kwestie urodzeń dzieci pozamałżeńskich są dość skomplikowane, bowiem pozamałżeńskie dziecko może być w związku małżeńskim formalnym, gdzie żona zdradziła męża (wówczas najpierw domniemanym ojcem dziecka pozostaje mąż matki dziecka, który nie uznając ojcostwa, występuje o zaprzeczenie ojcostwa). Inny jest przypadek, kiedy matką dziecka jest panna. W takim przypadku nie ma domniemania jak w przypadku zdrad, a ojciec dziecka jest nieznanym. Wtedy strona powodowa występuje z wnioskiem do sądu o uznanie dziecka. Sąd bierze pod uwagę wyniki badań DNA. Niniejszy artykuł porusza te kwestie, które coraz częściej są tematami rozpraw sądowych (głównie chodzi o te związki, gdzie ojciec nie przyznaje się do dziecka poczętego lub już urodzonego, często też pozbywając się nawet praw do dziecka). Warto wspomnieć, że jednocześnie toczą się procesy o rozwody, ustalenie ojcostwa oraz o alimenty, co wiąże się z niniejszym tematem artykułu.

¹ E. Holewińska-Łapińska, *Ustalenie ojcostwa przez sąd z rozstrzygnięciem o władzy rodzicielskiej ojca (Raport z badania orzecznictwa)*, Warszawa 2016, s. 2.

Charakter prawny powództw w sprawach o ustalenie i zaprzeczenie pochodzenia dziecka oraz ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa (wcześniej unieważnienie uznania dziecka) należy do najbardziej spornych zagadnień w prawie polskim. Zajmują się nim znawcy prawa materialnego, którzy z reguły opowiadają się za ustalającym charakterem tych powództw oraz znawcy prawa procesowego, którzy opowiadają się za ich charakterem kształtującym².

Pochodzenie dziecka a macierzyństwo

Pochodzenie dziecka jest równie ważne, gdy chodzi o ustalenie ojca biologicznego czy też matki. Przyjmuje się, że z zasady matką jest ta kobieta, która dziecko urodziła.

Warto zatem przeanalizować dział 5 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej: k.r.o.), dotyczący pochodzenia dziecka. Artykuł 61¹⁰ k.r.o. stanowi, że jeżeli w akcie urodzenia dziecka podano nieznanymi rodziców (np. dziecko pozostawione w tzw. oknie życia) lub zaprzeczono macierzyństwo matce, którą wpisano w akt urodzenia, można żądać ustalenia macierzyństwa. Powództwo o ustalenie macierzyństwa wytacza dziecko przeciwko matce, a jeżeli matka nie żyje – przeciw kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy lub § 2 lub § 3, gdzie matka wytacza powództwo o ustalenie macierzyństwa przeciwko dziecku.

Artykuł 61¹¹ k.r.o. stanowi, iż matka po osiągnięciu pełnoletności nie może wytoczyć powództwa. Artykuł 61¹² k.r.o. matka może żądać zaprzeczenia macierzyństwa, jeżeli jest wpisana w akcie urodzenia a nie urodziła dziecka. Zaś § 5 stanowi, iż mężczyzna, którego ojcostwo ustalono z uwzględnieniem macierzyństwa kobiety wpisanej w akcie urodzenia dziecka jako jego matka, wytacza powództwo przeciw tej kobiecie i dziecku, a jeżeli matka nie żyje – przeciwko dziecku. Zaś artykuł 61¹³ k.r.o. mówi o możliwości zaprzeczenia macierzyństwa w ciągu sześciu miesięcy od dnia sporządzenia aktu urodzenia dziecka. Podobnie mężczyzna może zaprzeczyć macierzyństwu w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym dowiedział się, że kobieta wpisana w akta urodzenia nie jest matką dziecka, nie później jednak niż do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. W przypadku wytoczenia przez dziecko powództwa o zaprzeczeniu macierzyństwa może to uczynić do trzech lat po osiągnięciu pełnoletności³.

Ustalenie pochodzenia dziecka ma istotne znaczenie przede wszystkim z racji ustalenia władzy rodzicielskiej w stosunku do dziecka przez jego rodzi-

² K. Pietrzykowski, *Kilka uwag o charakterze prawnym powództw w sprawach o ustalenie i zaprzeczenie pochodzenia dziecka oraz ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017 vol. 22, nr 3, s. 11.

³ Ustawa z 25 lutego 1964 roku – Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy (Dz.U. z 2019 r., poz. 2086).

ców biologicznych, ale i w stosunku prawnym. Władza rodzicielska pochodzi ze stosunku pokrewieństwa, a do jego ustalenia konieczna jest znajomość zasad ustalania pochodzenia dziecka od jego rodziców. Źródłem władzy rodzicielskiej jest także przysposobienie, czyli adopcja dziecka przez osoby, które z oczywistych względów najczęściej nie są osobami spokrewnionymi z dzieckiem. Ustalenie pochodzenia dziecka pociąga za sobą obowiązek alimentacyjny (niezależnie od władzy rodzicielskiej) oraz roszczenie związane z ciążą oraz porodem dziecka, a także prawo do kontaktów z dzieckiem. Wystarczy czasami uwiarygodnienie ojcostwa mężczyzny (który nie jest mężem matki), aby żądać od niego jeszcze przed urodzeniem się dziecka pokrycia kosztów utrzymania matki przez trzy miesiące w okresie porodu oraz kosztów utrzymania dziecka przez pierwsze trzy miesiące po jego urodzeniu⁴.

Niniejszy artykuł poświęcony jest głównie sprawom dziecka, które pochodzi ze związku nieślubnego. Sprawy o ustalenie ojcostwa należą do właściwości rzeczowej sądów rejonowych i ich wydziałów rodzinnych i nieletnich – art. 17 p. 1 Kodeksu postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.).

Na podstawie art. 27 i 32 k.p.c. o właściwości decyduje powód, który może wytoczyć powództwo albo według ogólnej właściwości pozwanego albo według swojego miejsca zamieszkania (właściwość przemienna). Postępowanie toczy się w trybie postępowania odrębnego, zastrzeżonego dla spraw ze stosunków między rodzicami a dziećmi (art. 453–458 k.p.c.):

1. strona dochodząca ustalenia ojcostwa korzysta z podmiotowego zwolnienia od kosztów sądowych (art. 96 ust. 1 pkt 1 u.k.s.c.)⁵;

2. matka i ojciec nabywają zdolność procesową z chwilą ukończenia 16 lat (art. 453¹ k.p.c.);

3. do reprezentowania strony w procesie niezbędne jest pełnomocnictwo udzielone do prowadzenia danej sprawy (art. 426 w zw. z art. 458 k.p.c.);

4. pełnomocnikiem powoda może być również przedstawiciel właściwego w sprawach z zakresu pomocy społecznej organu jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacji społecznej, mającej na celu udzielanie pomocy rodzinie (art. 87 § 3 k.p.c.);

5. powództwo wzajemne o ustalenie ojcostwa nie jest dopuszczalne. W czasie trwania procesu nie może być wszczęta odrębna sprawa o ustalenie ojcostwa, jednak strona pozwana może żądać ustalenia ojcostwa (art. 454¹ k.p.c.);

6. rozprawa odbywa się niezależnie od stawiennictwa stron (art. 455 k.p.c.). Jeżeli strona wezwana do osobistego stawiennictwa nie stawi się bez usprawiedliwionych powodów na posiedzenie, sąd może skazać ją na grzywnę (art. 429 w zw. z art. 458 k.p.c.);

⁴ K. Tryniszewska, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016, s. 15.

⁵ Ustawa z 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 755), dalej: u.k.s.c.

7. sąd nie może oprzeć rozstrzygnięcia wyłącznie na uznaniu powództwa lub przyznaniu okoliczności faktycznych (art. 431 w zw. z art. 458 k.p.c.);

8. wyrok zaoczny nie może opierać się na przyjęciu za prawdziwe twierdzenie powoda (art. 431 zd. 2 w zw. z art. 458 k.p.c.)⁶.

Ustalenie jako jeden ze sposobów uznania ojcostwa

W polskim prawie – przy braku uznania ojcostwa – istnieje zasada domniemania ojcostwa. Wytyczne zawarte są w artykułach 62 do 86 k.r.o. Tak też stanowi art. 62 k.r.o. – jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od ustania małżeństwa, domniemywa się, że dziecko pochodzi od męża matki. Domniemania nie stosuje się, gdy dziecko urodziło się po upływie trzystu dni od orzeczenia ustania małżeństwa. Nie dotyczy to przypadku, gdy dziecko urodziło się w następstwie procedury medycznej wspomaganą prokreacją za zgodą pierwszego męża matki. Artykuł 64 k.r.o. stanowi, że w przypadku ubezwłasnowolnienia męża matki, z powództwem może wystąpić jego przedstawiciel ustawowy. Jeżeli do tego nie doszło, mąż matki po uchyleniu ubezwłasnowolnienia może wystąpić o zaprzeczenie ojcostwa. Może to uczynić sześć miesięcy od dnia uchylenia ubezwłasnowolnienia. Mąż matki powinien zaprzeczyć ojcostwu jeżeli zostało wskazane, że mąż matki nie jest ojcem dziecka (art. 67 k.r.o.), a gdy matka nie żyje, występuje przeciwko dziecku. Niedopuszczalne jest zaprzeczenie ojcostwa, gdy dziecko urodziło się w następstwie procedury medycznie wspomaganą, a mąż wyraził na to zgodę.

Następnie artykuł 70 § 1 k.r.o. stanowi, że dziecko po osiągnięciu pełnoletności może wystąpić z powództwem o zaprzeczenie ojcostwa męża swojej matki nie później niż w ciągu trzech lat od osiągnięcia pełnoletności. Jeżeli matka nie żyje, to dziecko wytacza powództwo przeciwko ojcu, jeżeli ojciec nie żyje – przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd. Konsekwentnie artykuł 72 § 1 k.r.o. informuje, że jeżeli nie zachodzi domniemanie, że ojcem dziecka jest mąż matki albo gdy takie domniemanie obalono, ustalenie ojcostwa może nastąpić albo przez uznanie ojcostwa albo na mocy orzeczenia sądu. Artykuł 73 k.r.o. stanowi, iż uznanie ojcostwa następuje w formie oświadczenia w obecności kierownika urzędu stanu cywilnego lub przed sądem opiekuńczym. Za granicą składanie oświadczeń następuje przed konsulem.

W razie zagrożenia życia rodziców, uznanie ojcostwa może być zaprotokółowane przez notariusza lub wobec osoby publicznej, np. wójta, marszałka, prezydenta miasta itd. Po podpisaniu protokołu powinien on być niezwłocznie

⁶ J. Ignaczewski, [w:] H. Ciepla, J. Ignaczewski, J. Skibińska-Adamowicz, *Komentarz do spraw rodzinnych*, Warszawa 2014, s. 727–728.

przekazany do urzędu stanu cywilnego właściwego do sporządzenia aktu urodzenia. I konsekwentnie, artykuł 75 k.r.o. stanowi, iż można uznać ojcostwo przed urodzeniem się dziecka już poczętego, jeżeli dziecko urodziło się po zawarciu przez matkę małżeństwa z innym mężczyzną niż ten, który uznał ojcostwo.

Uznanie ojcostwa następuje z dniem urodzenia się dziecka, także wtedy, gdy przed przeniesieniem do organizmu kobiety komórek rozrodczych pochodzących od anonimowego dawcy albo z zarodka powstałego z komórek rozrodczych pochodzących od anonimowego dawcy albo z dawstwa zarodka mężczyzna oświadczy przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, że będzie ojcem dziecka, które urodzi się w następstwie procedury medycznie wspomagananej prokreacji z zastosowaniem tych komórek albo tego zarodka a kobieta ta potwierdzi jednocześnie albo w ciągu 3 miesięcy od dnia oświadczenia mężczyzny, że ojcem dziecka będzie ten mężczyzna (art. 75¹ § 1 k.r.o.).

Natomiast sądowego ustalenia ojcostwa może żądać dziecko, jego matka oraz domniemany ojciec dziecka. Jednakże matka ani domniemany ojciec nie mogą wystąpić z tym żądaniem po śmierci dziecka lub po osiągnięciu przez niego pełnoletniości (art. 84 § 1 k.r.o.). § 4 tego artykułu stwierdza, że w razie śmierci dziecka, które było powodem w sprawie o ustalenie ojcostwa, ustalenia mogą dochodzić jego zstępni.

Ustalenie ojcostwa jest wtedy, gdy nie zachodzi domniemanie pochodzenia dziecka z małżeństwa, zatem gdy ojcem dziecka nie jest mąż jego matki, np. żyli w konkubinacie. Procedura ustalenia ojcostwa jest dalszym etapem w ustaleniu pochodzenia dziecka i jego ojcostwa, który następuje po skutecznym zaprzeczeniu ojcostwa, czyli obaleniu domniemania, iż ojcem dziecka jest mąż matki. Samo zaprzeczenie ojcostwa nie stanowi od razu, iż ojcem jest inny mężczyzna, ale konieczne jest doprowadzenie do ustalenia ojcostwa, chyba że on sam dokona uznania dziecka. Ustalenie dziecka przez sąd następuje wtedy, gdy ojciec nie chce uznać dziecka w urzędzie stanu cywilnego. Uznanie ojcostwa następuje wtedy, gdy mężczyzna, od którego pochodzi dziecko, oświadczy przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, że jest ojcem dziecka a matka potwierdzi to w okresie trzech miesięcy od oświadczenia mężczyzny. Kierownik urzędu stanu cywilnego może odmówić przyjęcia oświadczenia o uznaniu ojcostwa, gdy ma wątpliwości co do pochodzenia dziecka. Uznanie ojcostwa, jak podano wcześniej, można dokonać przed sądem opiekuńczym, a w razie pobytu za granicą – przed polskim konsulem lub osobą oddelegowaną do pełnienia tej funkcji⁷.

Przez uznanie dziecka na potrzeby kwalifikacji normy kolizyjnej posługującej się takim sformułowaniem trzeba rozumieć oświadczenie woli lub wiedzy rodzica o pochodzeniu dziecka od niego. Oświadczenie nie jest możliwe na

⁷ K. Tryniszewska, op. cit., s. 28–29.

tle wielu systemów prawnych i skutkuje powstaniem prawnej relacji rodzicielstwa, która w mniej lub bardziej ograniczony sposób może zostać podważona w razie braku biologicznego pochodzenia dziecka od uznającej osoby⁸.

Warto posłużyć się danymi z Ministerstwa Sprawiedliwości. Jest bowiem rzadkością, gdy z pozwem o ustalenie ojcostwa występuje ojciec domniemany. Inne przyczyny niż odmowa potwierdzenia przez matkę pochodzenia dziecka od późniejszego powoda zdecydowały, że nie doszło do uznania ojcostwa. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 23 kwietnia 2003 roku, sygn. akt K 18/02 zwracał uwagę na uzależnienie ustalenia pochodzenia od ojca z inicjatywy mężczyzny od zgody matki (przedstawiciela ustawowego) dziecka na ustanie i możliwość „zablokowania” tego ustalenia, mimo iż dziecko pochodzi od pragnącego je uznać genetycznego ojca. Wśród ojców większy był udział ojców z wykształceniem minimum średnim – wśród ojców powodów było 70%, a ojców pozwanych ok. 19%. Co piąty przebywał w zakładzie karnym. W co trzeciej sprawie pozew przygotowany był przez zawodowego prawnika (adwokat, radca). Poza ustaleniem ojcostwa sprawy dotyczyły alimentów, określenia władzy rodzicielskiej, kontaktów z dziećmi. W 72% ojcowie występowali o nadanie nazwiska dziecku. Ojcowie głównie domagali się przeprowadzania badań genetycznych⁹.

Jeśli domniemany ojciec dziecka pozamałżeńskiego nie chce uznać dziecka, musi to uczynić sąd na złożony wniosek. Zgodnie z art. 84 § 1 k.r.o. uprawnionymi do wystąpienia z powództwem o ustalenie ojcostwa są:

1. dziecko – przeciwko domniemanemu ojcu, a gdy ten nie żyje – przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy;
2. matka dziecka – przeciwko domniemanemu ojcu, a gdy ten nie żyje – przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy;
3. domniemany ojciec dziecka – przeciwko dziecku i matce, a gdy matka nie żyje – tylko przeciwko dziecku.

Jeżeli matka jest pozbawiona władzy rodzicielskiej, to na rzecz dziecka z powództwem występuje jego prawny opiekun. Ograniczenie władzy rodzicielskiej nie pozbawia matki prawa reprezentacji dziecka w procesie o ustalenie ojcostwa. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy dziecko umieszczone jest w rodzinie zastępczej (art. 112¹ k.r.o.). Z zasady rodzina zastępcza lub instytucja może wystąpić o alimenty¹⁰.

Andrzej Jakubecki przyjmuje, że powództwa o ustalenie ojcostwa oraz zaprzeczenie mają charakter kształtujący. Według niego sąd nie rozstrzyga o faktach, a o stosunkach prawnych, chodzi bowiem o obowiązek alimentacyjny, prawo do dziedziczenia, władzę rodzicielską¹¹.

⁸ P. Mostowik, *Pochodzenie dziecka (macierzyństwo i ojcostwo) w prawie prywatnym międzynarodowym*, „Studia Prawa Prywatnego” 2014, z. 3–4 (33–34), s. 74.

⁹ E. Holewińska-Łapińska, op. cit., s. 106–108.

¹⁰ J. Ignaczewski, op. cit., s. 728.

¹¹ K. Pietrzykowski, op. cit., s. 15.

Warto też zaznaczyć istotny fakt dotyczący możliwości bezskuteczności uznania ojcostwa. O tym zagadnieniu stanowi art. 80 k.r.o., który zawiera, iż po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa nie może być wytoczone ani przez matkę dziecka, ani przez mężczyznę, który uznał ojcostwo. Konsekwentnie art. 81 k.r.o. stanowi również, że dziecko po osiągnięciu pełnoletności w ciągu roku od momentu dowiedzenia się, że nie pochodzi od ojca, który uznał ojcostwo, może wystąpić z żądaniem o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa. Jeżeli dziecko dowiedziało się o tej okoliczności przed dniem osiągnięcia pełnoletności, termin do wytoczenia powództwa biegnie od dnia osiągnięcia pełnoletności¹².

Źródła prawa dziecka do informacji o pochodzeniu genetycznym

Prawa dziecka zostały zawarte w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych 10 grudnia 1948 roku, a następnie w Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzonej w Rzymie 4 listopada 1950 roku¹³.

W określeniu ojcostwa konieczne jest istnienie ustalonego macierzyństwa. Ojcostwo małżeńskie powstaje w czasie trwania związku małżeńskiego z matką (lub w okresie 300 dni od jego ustania – art. 62 k.r.o.). Elementem koniecznym uznania ojcostwa jest potwierdzenie ojcostwa uznającego mężczyzny przez matkę (art. 73 k.r.o.), natomiast sądowe ustalenie ojcostwa zawsze oparte jest na domniemaniu obcowania z matką dziecka (art. 85 k.r.o.). Rozważając treść artykułu 85 § 2 k.r.o. należy stwierdzić, że celem unormowania *plurium concubentium* (zarzut pozwanego o ojcostwo) jest wskazanie, że matka w okresie poczęcia obcowała też z innym mężczyzną. Celem było ułatwienie wykrycia prawdy obiektywnej, zgodnie z którą ojciec ustalony w wyroku sądowym powinien być jednocześnie ojcem biologicznym dziecka pozamałżeńskiego. Ustawodawca brał pod uwagę przede wszystkim wyłącznie dobro dziecka¹⁴.

Tak stanowione przepisy oznaczają:

1. zaprzeczenie macierzyństwa powoduje z mocy prawa wykluczenie ojcostwa, ustalonego na podstawie zaprzeczonego macierzyństwa. Dotyczy to

¹² Por. art. 80–81 k.r.o.

¹³ M. Sobas, „(...) Pater vero is est quem nuptiae demonstrant?” – Czyli o prawie dziecka do ustalenia pochodzenia ze strony ojca w kontekście wolności prokreacyjnej, „Rocznik Administracji i Prawa” 2016, nr XVI(2), s. 63.

¹⁴ Por. M. Dragun, S. Łazuk, *Pochodzenie dziecka a exceptio plurium concubentium jako jeden ze sposobów obalenia domniemania ojcostwa pozamałżeńskiego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, vol. 22, nr 3, s. 46.

w szczególności ojcostwa małżeńskiego oraz będącego skutkiem uznania. Mniej prawdopodobne wydaje się zaistnienie sytuacji, w której ojcostwo było ustalone sądowno chociaż i takiej sytuacji nie można wykluczyć w razie zaniechania przeprowadzenia dowodu z badań DNA;

2. sądowe ustalenie macierzyństwa może pociągnąć za sobą ustalenie ojcostwa, jeżeli okaże się, że matka pozostawała w związku małżeńskim.

Nie jest możliwe ustalenie ojcostwa, jeżeli matka pozostaje nieznaną.

W ustaleniu pochodzenia dziecka, jeżeli nie zachodzi domniemanie, że ojcem dziecka jest mąż matki, albo gdy domniemanie takie zostało obalone, ustalenie ojcostwa może nastąpić przez uznanie dziecka przez ojca albo na mocy orzeczenia sądu. Istotną kwestią jest to, czy powództwo o ustalenie ojcostwa może być uwzględnione niezależnie od tego, czy stan cywilny dziecka ustalony został poprzednio na podstawie domniemania pochodzenia dziecka z małżeństwa. Dopiero po zaprzeczeniu sądownym pochodzenia dziecka z małżeństwa, dziecko uprzednio zostaje uznane lub wydany został wyrok prawomocny ustalający ojcostwo innego mężczyzny. Ustalenie ojcostwa będzie możliwe dopiero po prawomocnym unieważnieniu uznania lub pozbawieniu mocy prawnej prawomocnego wyroku za pomocą środka nadzwyczajnego jakim jest wznowienie postępowania¹⁵.

Samo oddalenie powództwa o ustalenie ojcostwa tylko z tego powodu, że matka w okresie poczęcia i rodzenia była zamężna, nie wyklucza możliwości wytoczenia takiego powództwa po raz drugi w przyszłości po zaprzeczeniu ojcostwa męża matki¹⁶.

Jeżeli ojcostwo mężczyzny, który nie jest mężem matki, nie zostało ustalone, zarówno dziecko, jak i jego matka mogą dochodzić roszczeń majątkowych związanych z ojcostwem tylko jednocześnie z dochodzeniem ustalenia ojcostwa. Nie dotyczy to roszczeń matki, gdy dziecko urodziło się nieżywe (art. 143 k.r.o.). Jeżeli strona powodowa dochodząca alimentów lub innych roszczeń związanych z ojcostwem pozamałżeńskim nie zgłosi równocześnie żądania ustalenia ojcostwa będącego przesłanką dochodzenia tych roszczeń, wówczas sąd orzekający powinien zwrócić uwagę stronie na potrzebę zgłoszenia w tym procesie żądania ustalenia ojcostwa. Jeżeli mimo pouczenia strona powodowa takiego żądania nie zgłosi, to sąd powinien oddalić powództwo. Nie można bowiem ustalać ojcostwa z urzędu¹⁷. Natomiast jeżeli ojcostwo mężczyzny, który nie jest mężem matki dziecka, zostało uprzednio ustalone, matka dziecka może dochodzić pozwem roszczeń przysługujących jej z mocy art. 151 § 1 k.r.o. zaś dziecko – alimentów (art. 133 § 1 k.r.o.).

Skutki cywilne wyroku, uznającego pozwanego za ojca pozamałżeńskiego powoda, cofają się do daty jego poczęcia i dlatego chwilę splodzenia dziecka

¹⁵ Por. Z. Krzemiński, *Alimenty i ojcostwo. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 64.

¹⁶ Ibidem, s. 60.

¹⁷ Por. ibidem, s. 38.

należy uważać również za chwilę powstania jego wierzytelności alimentacyjnych w stosunku do ojca pozamatrzeńskiego¹⁸.

Czynna legitymacja procesowa

Artykuł 69 k.r.o. reguluje zagadnienie legitymacji czynnej matki w procesie o zaprzeczenie ojcostwa, natomiast art. 84 k.r.o. reguluje sposób ustalenia ojcostwa¹⁹.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego uznał za sprzeczny art. 84 k.r.o., który nie przyznawał domniemanemu ojcu legitymacji do wytaczania pozwu o ustalenie ojcostwa. Aktualne brzmienie art. 84 k.r.o. obowiązuje od 19 lipca 2004 roku (Dz.U. Nr 162, poz. 1691). Domniemany ojciec może obecnie wytaczać powództwo o ustalenie ojcostwa przeciwko matce i dziecku, a gdy matka nie żyje – tylko przeciwko dziecku. Podmiotem upoważnionym do wytoczenia powództwa o ustalenie ojcostwa jest przede wszystkim dziecko, jednakże najczęściej dziecko jest małoletnie, dlatego reprezentuje je matka, która działa jako ustawowy przedstawiciel²⁰.

Matka reprezentująca dziecko w procesie o ustalenie ojcostwa nie potrzebuje uprzedniej zgody na wytoczenie tego powództwa. Obowiązujące w Polsce przepisy nie wprowadziły tego rodzaju wymogów, a jedyny wyjątek dotyczy zarządzanie majątkiem dziecka. Jeżeli zaś w imieniu dziecka małoletniego występuje opiekun, to sytuacja prawna i jego uprawnienia są inne. Określa je art. 156 k.r.o., który stanowi, że opiekun powinien uzyskiwać zezwolenie sądu opiekuńczego we wszelkich ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby lub majątku małoletniego. Opiekun musi uzyskać zgodę sądu opiekuńczego na wytoczenie pozwu o ustalenie ojcostwa. Sąd opiekuńczy wyrazi zgodę tylko wtedy, jeśli uzna, że ustalenie ojcostwa leży w interesie małoletniego. Dziecko pełnoletnie samo może wytoczyć powództwo o ustalenie ojcostwa i samo występować w tym procesie, gdyż ma ono zdolność sądową i procesową do trzech lat po osiągnięciu pełnoletności. Te uprawnienia dziecka nie przechodzą jednak na jego następców prawnych i nie podlegają ograniczeniom czasowym, to znaczy nie ulegają przedawnieniu. Drugim podmiotem, mającym prawo do wytoczenia powództwa o ustalenie ojcostwa, jest matka dziecka, ale tylko gdy dziecko jest niepełnoletnie. Gdy w trakcie procesu dziecko osiągnie pełnoletność, wtedy powstaje wątpliwość czy prawo matki wygasa czy nie. I tu wyjaśnia ten problem art. 84 § 1 k.r.o., z którego wynika, że decydujące znaczenie dla roz-

¹⁸ Ibidem, s. 64.

¹⁹ Por. M. Domański, *Konstrukcja ustalenia ojcostwa poprzez domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki*, *Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy Komentarz*, (red.) K. Osajda, Warszawa 2017, s. 987 i 1104.

²⁰ Z. Krzemiński, op. cit., s. 66.

strzygnięcia sprawy ma moment wytoczenia powództwa, czyli prawo nie wygasa gdy w trakcie procesu dziecko osiągnie wiek pełnoletni²¹. Jak zawsze, są przeciwnicy i zwolennicy różnych teorii. Przykładem jest tu stanowisko Jana Gwiazdomorskiego, który uważa, że gdy dziecko osiąga wiek pełnoletni w trakcie procesu, to legitymacja matki do reprezentowania dziecka wygasa²².

Warto także zwrócić uwagę na fakt ubezwłasnowolnienia matki (częściowo lub całkowicie) lub jej małoletność. Taka osoba nie może być mocodawczynią procesową w procesie o ustalenie ojcostwa. Zgodnie z art. 66 k.p.c. za osobę fizyczną niemającą zdolności do czynności procesowych może wystąpić jej przedstawiciel ustawowy. Pozew o ustalenie ojcostwa, czyli wyznaczenie pochodzenia dziecka, może wytoczyć także prokurator. Uprawnienia prokuratora do wytoczenia powództwa nie ulegają przedawnieniu. Mogą być wykorzystane nawet po śmierci domniemanego ojca. Po wytoczeniu powództwa o ustalenie ojcostwa przez prokuratora lub Rzecznika Praw Obywatelskich sąd ma obowiązek powiadomienia dziecka lub jego przedstawiciela, przesyłając także odpis pozwu. Dziecko ma prawo do uczestniczenia na każdym etapie procesu. Prokurator czy Rzecznik Praw Obywatelskich nie może samodzielnie rozporządzać przedmiotem sporu (art. 56 § 2 k.p.c.)²³.

Legitymacja bierna procesowa

Legitymację bierną określa art. 66 k.r.o. Zgodnie z zasadą, że stronami postępowań o prawa stanu cywilnego powinny być wszystkie osoby, które mają bezpośredni i osobisty interes prawny w rozstrzygnięciu. Legitymowani biernie w takim postępowaniu są dziecko i matka, gdy matka nie żyje – tylko dziecko²⁴.

W razie śmierci pozwanego, czyli domniemanego ojca, w trakcie trwania procesu, sąd zawiesza postępowanie do czasu ustanowienia przez sąd orzekający kuratora, który wstępuje do sprawy na miejsce zmarłego (art. 456 § 2 k.p.c.). O ustalenie ojcostwa może być prowadzone tylko jedno powództwo przeciwko jednemu mężczyźnie. Wykluczona jest dopuszczalność równoczesnego pozywania o ojcostwo kilku mężczyzn, z którymi kobieta rzekomo współżyła w okresie koncepcyjnym²⁵.

²¹ J. Ignaczewski, [w:] *Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy Komentarz*, (red.) B. Dobrzański i J. Ignaczewski, Warszawa, 1975, s. 568; B. Walaszek, *Zarys prawa rodzinnego i opiekuńczego*, Warszawa 1971, s. 159. Por. Z. Krzemiński, op. cit., s. 65–68.

²² J. Gwiazdomorski, *Sądowe ustalenie ojcostwa*, Warszawa 1977, s. 6, Por. Z. Krzemiński, op. cit., s. 66–67.

²³ Por. Z. Krzemiński, op. cit., s. 70.

²⁴ Por. M. Domański, *Konstrukcja ustalenia ojcostwa poprzez domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki*, (red.) K. Osajda, op. cit., s. 969.

²⁵ Por. Z. Krzemiński, op. cit., s. 71.

Biorąc pod uwagę poszerzenie listy pozwanych, to należy mieć na uwadze treść art. 194 k.p.c., z którego można wnioskować, że brak wniesienia powództwa przeciwko osobie, która powinna być stroną procesową, sąd na wniosek którejś ze stron procesowych wezwie tę osobę do wzięcia udziału w sprawie (art. 194 § 1 k.p.c.). Osoba wezwana do wzięcia udziału w procesie w charakterze pozwanego za zgodą obu stron może wstąpić w miejsce pozwanego, który zostanie zwolniony od brania udziału w procesie (art. 194 § 2 k.p.c.). Jeśli okaże się, że powództwo o to samo roszczenie może być wytoczone przeciwko jeszcze innym osobom, które nie występują w charakterze pozwanych, to sąd na wniosek powoda może wezwać te osoby do wzięcia udziału w sprawie (art. 194 § 3 k.p.c.).

Na gruncie polskiego prawa w art. 194 § 3 k.p.c. ustawodawca opowiada się za dopuszczalnością stosowania tegoż artykułu (dotyczące grupowego badania krwi). To stanowisko popiera np. Wanda Stojanowska. Według niej przepisy postępowania odrębnego (art. 453–458 k.p.c.) nie wykluczają dopuszczalności stosowania art. 194 § 3 k.p.c. w procesach o ustalenie ojcostwa. Przemawiają za tym względy praktyczne, gdyż będzie można przeprowadzić dowód z grupowego badania krwi także do drugiego mężczyzny. Jest wtedy szansa na szybsze ustalenie, kto jest rzeczywistym ojcem dziecka²⁶.

Domniemania

Jeśli domniemany ojciec nie żyje, powództwo o ustalenie ojcostwa wytacza się przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy. Kurator ma samodzielną pozycję w procesie i nie jest przedstawicielem spadkobierców zmarłego domniemanego ojca. Kurator ma prawo do składania w tej sprawie środków odwoławczych oraz może wnosić skargę o wznowienie postępowania²⁷. Kurator procesowy powoływany jest na wniosek sądu, by sprawował nadzór w przypadku, gdy powódka nie zna miejsca zamieszkania ojca²⁸.

Domniemanie ojcostwa może być obalone wtedy, gdy np. zostanie udowodnione na podstawie opinii biegłych, że pozwany w okresie, na który przypada poczęcie, nie miał zdolności zapłodnienia albo że ojcostwo jego jest wyłączone wobec wyniku badania z krwi lub też w skutek zestawienia czasu, w którym pozwany obcował z matką dziecka, ze stanem rozwoju dziecka w chwili urodzenia. Ten przypadek zachodzi wtedy, gdy np. pozwany obcował z matką dziecka jedynie na 6 miesięcy przed urodzeniem się dziecka, a przy porodzie zostało stwierdzone ponad wszelką wątpliwość, że dziecko urodziło się w takim rozwoju, jaki może osiągnąć tylko przy normalnym czasie trwania ciąży. Stwier-

²⁶ Por. *ibidem*, s. 72.

²⁷ Por. *ibidem*, s. 77.

²⁸ Por. *ibidem*, s. 78.

dzono także, że swoistość sytuacji w której domniemanie ojcostwa „formalnie przemawia przeciwko kilku osobom”, nakazuje oparcie ustalenia, kto jest ojcem dziecka nie tylko na domniemaniu przemawiającym przeciwko pozwanemu, lecz także na szczególnie wnikliwym i wszechstronnym rozważaniu całokształtu zebranego materiału dowodowego. Wynik takiej oceny uzasadni ustalenie ojcostwa, o ile ojcostwo innego mężczyzny nie okaże się bardziej prawdopodobne. Jeżeli domniemanie przemawia przeciwko pozwanemu i jeszcze innemu mężczyźnie z takim samym stopniem prawdopodobieństwa, wówczas powództwo przeciwko pozwanemu nie może być oddalone²⁹. Dużą przydatność dowodową mają badania antropologiczne³⁰.

Domniemanie pochodzenia dziecka z małżeństwa zakłada, że jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa lub przed upływem 300 dni od ustania małżeństwa przez rozwód lub jego unieważnienia, to pochodzi ono od męża matki, chociażby biologicznym ojcem dziecka był inny mężczyzna. Domniemanie to jednak nie obowiązuje, gdy dziecko urodziło się po upływie 300 dni od orzeczenia przez sąd separacji czy rozwodu. Domniemanie pochodzenia dziecka od drugiego męża matki nie obowiązuje, gdy dziecko urodziło się w następstwie procedury medycznej wspomagannej prokreacji, na którą wyraził zgodę pierwszy mąż matki. Ustawa o leczeniu niepłodności uregulowała zasady leczenia niepłodności i stosowania procedur zapłodnienia wewnątrz i pozaustrojowo w celu prokreacji poprzez użycie komórek rozrodczych oraz zarodków³¹.

Powództwo wzajemne

Prawo do wzajemnego powództwa ma także prokurator lub Rzecznik Praw Obywatelskich. Mogą oni występować po obu stronach procesowych. Uwzględnienie powództwa wzajemnego o zaprzeczenie macierzyństwa automatycznie eliminuje ojcostwo pozwanego mężczyzny. Mogą wobec tego wchodzić następujące orzeczenia;

1. sąd ustala ojcostwo i oddala pozew wzajemny o zaprzeczenie macierzyństwa;
2. sąd oddala powództwo główne o ustalenie ojcostwa i uwzględnia powództwo wzajemne o zaprzeczenie macierzyństwa;
3. sąd oddala powództwo główne i wzajemne.

W przypadku zgłoszenia pozwu wzajemnego o zaprzeczenie ojcostwa sąd orzekający powinien rozważyć celowość zawieszenia postępowania o ustalenie ojcostwa, gdyż uwzględnienie pozwu wzajemnego o zaprzeczenie macierzyństwa automatycznie zwalnia sąd od obowiązku dociekania, czy strony współżyły ze

²⁹ Por. *ibidem*, s. 114.

³⁰ Por. *ibidem*, s. 98.

³¹ K. Tryniszewska, *op. cit.*, s. 23–24.

sobą w okresie koncepcyjnym. Zawieszenie postępowania nie było by celowe tylko wtedy, gdyby sąd doszedł do przekonania, że oba powództwa tj. główne i wzajemne, kwalifikują się do oddalenia. Za dopuszczalnością wzajemnego powództwa w sprawie o ustalenie ojcostwa wypowiedział się w doktrynie Władysław Siedlecki³².

Artykuł 85 § 1 k.r.o. stanowi, że „domniemywa się, że ojcem dziecka jest ten kto obcował z matką dziecka nie dawniej niż w trzechsetnym a nie później niż w sto osiemdziesiątym pierwszym dniu przed urodzeniem się dziecka. Artykuł 85 § 2 k.r.o.: Okoliczność, że matka w tym okresie obcowała także z innym mężczyzną, może być podstawą do obalenia domniemania tylko wtedy, gdy z okoliczności wynika, że ojcostwo innego mężczyzny jest bardziej prawdopodobne”. Warto także wspomnieć, że w przypadku sztucznego zapłodnienia ojcem dziecka pozostaje ten mężczyzna, z którego nasienia dziecko pochodzi. Kobieta musi być taką, która nie pozostawała w tym czasie w związku małżeńskim, gdyż w tym przypadku domniemanie ojcostwa przemawia przeciwko mężowi kobiety sztucznie zapłodnionej. W przypadku sztucznego zapłodnienia kobiety niezamężnej, bez znaczenia jest, czy obcowanie cielesne miało miejsce z przypuszczalnym ojcem, czy została ona sztucznie zapłodniona jego nasieniem³³.

Warto zaznaczyć, że domniemanie prawne wynikające z art. 85 k.r.o. (domniemanie ojcostwa) może nastąpić z pomocą różnych środków dowodowych. To wynika z art. 234 k.p.c., który stanowi, że domniemania prawne wiążą sąd, ale mogą być obalone, gdy ustawa tego nie wyłącza³⁴.

Dowody

Znacząca rolę odgrywają zeznania świadków. Strona zgłaszająca dowód obowiązana jest oznaczać fakty, które mają być zeznaniami świadków stwierdzone (art. 258 k.p.c.).

Świadcami nie mogą być:

1. osoby niezdolne do spostrzegania lub komunikowania swych spostrzeżeń,
2. wojskowi i urzędnicy niezwolnieni od zachowania tajemnicy służbowej, jeżeli ich zeznania miały być połączone z jej naruszeniem,
3. przedstawiciele ustawowi stron oraz osoby, które mogą być przesłuchane w charakterze strony jako organy osoby prawnej lub innej organizacji mającej zdolność sądową,
4. współuczestnicy jednolici (art. 259 k.p.c.).

³² Por. Z. Krzemiński, *Postępowanie odrębne w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi*, Warszawa 1978, s. 76; Por. Z. Krzemiński, *Alimenty i ojcostwo...*, s. 82.

³³ Z. Krzemiński, *Alimenty i ojcostwo...*, s. 90.

³⁴ M. Dragun, S. Łazuk, op. cit., s. 44.

Uwagi dotyczące współuczestników nie mają praktycznego znaczenia w sprawach o ustalenie ojcostwa. Istnieje problem, czy osoby, które mogą zostać świadkami, mogą odmówić zeznań. Z art. 261 k.p.c. wynika, że nikt nie ma prawa odmówić zeznań w sprawie o ustalenie ojcostwa, gdyż jest to sprawa o „prawa stanu”³⁵.

Postępowanie dowodowe zmierza do wyjaśnienia wszystkich istotnych dla sprawy faktów i okoliczności. Ciężar dowodu spoczywa na stronie powodowej. Kobieta wnosząca o ustalenie ojcostwa musi udowodnić, że w okresie koncepcyjnym miało miejsce współzycie z pozwanym. Natomiast na pozwanym ciąży obowiązek obalenia domniemania i wykazania, że nie jest on ojcem dziecka. Postępowanie dowodowe odbywa się przed sądem orzekającym, chyba że sprzeciwia się temu charakter dowodu albo wzgląd na poważne niedogodności lub niewspółmierność kosztów w stosunku do przedmiotu sporu. W takich przypadkach sąd orzekający zleca przeprowadzenie dowodu jednemu ze swych członków (sędzia wyznaczony) lub innemu sądowi (sąd wezwany) – art. 235 k.p.c.

Dowody obejmują: zeznania świadków, dokumenty, opinie biegłych, oględziny, przesłuchanie stron, inne środki dowodowe (np. grupowe badanie krwi, badanie DNA, badania seminologiczne, badania antropologiczne, zapisy pismowe, fotokopie, taśmy dźwiękowe, zapisy utrwalające obrazy, wyniki zestawień czasu obcowania ze stanem rozwoju dziecka w chwili urodzenia itp.). Mogą także wchodzić w rachubę inne środki dowodowe, jeśli sąd uzna ich przydatność do wyjaśnienia prawdy (art. 309 k.p.c.)³⁶. Artykuł 232 k.p.c. stanowi, że strony obowiązane są do wskazywania dowodów dla stwierdzenia faktów, których wywodzą się skutki prawne. Gdyby powódka z tego nałożonego na nią obowiązku nie skorzystała, sąd może dopuścić dowód niewskazany przez nią (art. 232 § 2 k.p.c.). Natomiast pozwany musi zgłosić dowody na okoliczności, które wyłączają jego ojcostwo³⁷. Dowód z dokumentów w sprawie o prawa stanu zmierza przede wszystkim do ustalenia okoliczności związanych z danymi personalnymi stron oraz dziecka. To przede wszystkim odpis aktu urodzenia dziecka. Za pomocą dokumentów ustala się także okoliczności, jak data porodu, fakt urodzenia się dziecka przed terminem, tzw. wcześniak³⁸.

Artykuł 248 § 1 k.p.c. stanowi, że każdy obowiązany jest przedstawić na zarządzenie sądu (w oznaczonym terminie i miejscu) dokument znajdujący się w jego posiadaniu i stanowiący dowód istotnego dla sprawy faktu. Jednakże od obowiązku może uchylić się każdy, kto co do okoliczności objętych treścią dokumentu mógłby jako świadek odmówić zeznań albo kto posiada dokument w imieniu osoby trzeciej, która mogłaby z takich samych przyczyn sprzeciwić

³⁵ Z. Krzemiński, *Alimenty i ojcostwo...*, s. 94.

³⁶ Ibidem, s. 93–94.

³⁷ Ibidem, s. 94.

³⁸ Ibidem, s. 97.

się przesłaniu dokumentu. Jednakże i wówczas nie można odmówić przedstawienia dokumentu, jeśli jego posiadacz lub osoba trzecia obowiązani są do tego względem chociażby jednej ze stron albo gdy dokument wystawiony jest w interesie strony, która żąda przeprowadzenia dowodu. Strona ponadto nie może odmówić przedstawienia dokumentu, jeżeli szkoda, na którą byłaby narazona, polegała na przegraniu procesu (art. 248 § 2 k.p.c.)³⁹.

Jednak nie tylko udowodnienie, kto jest ojcem dziecka, jest przedmiotem procesu, ale i zaprzeczenie. Zatem – co wynika z art. 85 § 1 k.r.o. – obalenie może nastąpić za pomocą:

1. dowodów biologicznych wykluczających ojcostwo pozwanego;
2. innych dowodów wyłączających możliwość ustalenia podstawy domniemania ojcostwa z art. 85 § 1 k.r.o. (np. stan zdrowia wyłączający jakakolwiek aktywność życiową);
3. *exceptio plurium concubntium* (zarzut pozwanego o ojcostwo)⁴⁰.

Zakończenie

Celem niniejszego artykułu było przedstawienie ustalenia pochodzenia dziecka pozamająńskiego. Samo pochodzenie jest obszernym tematem, gdyż każdy człowiek chce wiedzieć, kim są jego biologiczni rodzice. Nie każdy bowiem uważa, że „nie jest ważne, kto urodził, ale kto wychował”. Przeanalizowano przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w szczególności artykuły, które stanowią o pochodzeniu dziecka, ojcostwie, stosunkach między rodzicami a dziećmi, jak również przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Z zasady na ogół wiemy, kto jest matką dziecka, inaczej ma się sprawa z ustaleniem ojcostwa. Wpływ normalnej pełnej rodziny wspierającej jest nadrzędną sprawą w wychowaniu. Z psychologicznego punktu widzenia wynika, że osoba, która nie czuje miłości rodziców, próbuje dociec, czy ci rodzice na pewno są rodzicami biologicznymi. Mimo iż postęp genetyki daje prawie pewność wiedzy dotyczącej pochodzenia dziecka, także gdy ojciec złoży oświadczenie o uznaniu dziecka w urzędzie stanu cywilnego a matka dziecka to potwierdzi, to zachodzą sytuacje, co do których sąd musi orzec kwestie ustanowienia pochodzenia dziecka. Istnieją procedury, dla których sąd musi wszcząć postępowanie w sytuacji, gdy zapłodnienie dziecka nastąpiło *in vitro*. Ale niemałym problemem, który dostrzeżono w artykule, jest sytuacja, gdy następuje zapłodnienie pozamająńskie. Nie tylko ma to znaczenie dla samego pochodzenia dziecka, ale także gdy chodzi o skutek alimentacyjny, spadkowy czy też o dziedziczenie. Dlatego instytucja domniemania pochodzenia dziecka daje pewność prawdziwości i słusz-

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ M. Dragun, S. Łazuk, op. cit., s. 45–46.

ności wnoszenia roszczeń prawnych w przypadkach wątpliwych związanych z ustawowym pochodzeniem dziecka i praw wynikających z tego faktu.

Ustalenie pochodzenia jest dość skomplikowanym i trudnym procesem, ponieważ nie tylko badany jest materiał dowodowy w postaci zeznań świadków i dokumentów, ale także badań genetycznych DNA oraz materiału biologicznego. Te działania mają jednak swój pozytywny wymiar. Każdy bowiem ma niezbywalne prawo do wiedzy o swoim pochodzeniu, od jakich przodków pochodzi, kto jest biologicznym ojcem, zwłaszcza gdy ten nie uznaje dziecka, a matka dziecka domaga się roszczeń finansowych.

Bibliografia

Źródła

- Ustawa z 17 listopada 1964 roku – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r., poz. 1460).
- Ustawa z 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 755).
- Ustawa z 25 lutego 1964 roku – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2019 r., poz. 2086).

Literatura

- Domański M., *Konstrukcja ustalenia ojcostwa poprzez domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki, Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy. Komentarz*, (red.) K. Osajda, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Dragun M., Łazuk S., *Pochodzenie dziecka a exceptio plurium concumbentium jako jeden ze sposobów obalenia domniemania ojcostwa pozamatrzeńskiego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, vol. 22, nr 3.
- Gwiazdomorski J., *Sądowe ustalenie ojcostwa*, Warszawa 1977.
- Holewińska-Łapińska E., *Ustalenie ojcostwa przez sąd z rozstrzygnięciem o władzy rodzicielskiej ojca (Raport z badania orzecznictwa)*, Inst. Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2016.
- Ignaczewski J., [w:] *Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy. Komentarz*, (red.) B. Dobrzański i J. Ignaczewski, Warszawa 1975.
- Ignaczewski J., [w:] H. Ciepła, J. Ignaczewski, J. Skibińska-Adamowicz, *Komentarz do spraw rodzinnych*, LexisNexis, Warszawa 2014.
- Krzemiński Z., *Alimenty i ojcostwo Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Krzemiński Z., *Postępowanie odrębne w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1978.
- Mostowik P., *Pochodzenie dziecka (macierzyństwo i ojcostwo) w prawie prywatnym międzynarodowym*, „Studia Prawa Prywatnego” 2014, z. 3–4 (33–34).
- Pietrzykowski K., *Kilka uwag o charakterze prawnym powództw w sprawach o ustalenie i zaprzeczenie pochodzenia dziecka oraz ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, vol. 22, nr 3.

Sobas M., „(...) *Pater vero is est quem nuptiae demonstrant?*” – Czyli o prawie dziecka do ustalenia pochodzenia ze strony ojca w kontekście wolności prokreacyjnej, „Rocznik Administracji i Prawa” 2016, nr XVI(2).

Trynieszewska K., *Prawo rodzinne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.

Walaszek B., *Zarys prawa rodzinnego i opiekuńczego*, PWN, Warszawa 1971.

Ways of establishing paternity of a child born out of wedlock

The article presents the issues of the methods of establishing paternity of a child born out-of wedlock. However, it is impossible to ignore many aspects related to the child's origin. Therefore, attention was paid, inter alia, on motherhood, on factors related to in vitro fertilization, on the issue of extra-marital intercourse, which was the essence of the article. The main issue, however, was the method of establishing paternity. A child can conceive from a marriage but also from an extra-marital relationship. However, until the paternity is not proven, the mother's husband remains the father of the child, as is presumed. The necessity to perform genetic tests was pointed out, as it is them that, after analyzing all other evidence, allow the court to indicate the actual father of the child. The establishment of paternity is related to maintenance and inheritance issues, but most of all the necessity to bear the costs of maintaining and bringing up a child. Also when the child's mother is in an insufficient financial situation. Issues regarding the determination of the child's origin are contained in Art. 62–86 k.r.o. All possibilities of claims of the alleged father, mother against the child, but also the child against the mother or father were presented.

Everyone has the inalienable right to know about his or her family background and everyone has the right to assert these rights in court. The article presents the situation from various angles in an elementary way, taking into account many aspects, emphasizing the topic of establishing paternity towards a child.

Keywords: Fatherhood, maternity, recognition of a child, presumption of child's origin, presumption of paternity, the origin of the child, affiliation, family and Guardianship Code, family law, motherhood action, action for paternity, action to deny motherhood, action to deny paternity, an action to determine the ineffectiveness of paternity recognition, a child born out of wedlock.